

חוי דעת

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להקדים

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת | מרכז ללימודי הלכה

עלוך
ראש השנה

בגליון השבוע

הלכות ראש השנה

אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להוועץ במורה הוראה.

הלכות ראש השנה

ערב ר"ה

תענית בערב ראש השנה

כתב השולחן ערוך: "נוהגים להתענות ערב ראש השנה" (תקפא סעיף ב). ומותר לאכול בסעודת מצווה וכן בסיום מסכת. ואין צריך לקבל התענית מבעוד יום.

עיקר המנהג לצום הוא עד חצות היום. גם הממשיכים להתענות לאחר חצות לא ישלימו התענית, כדי שלא יכנס ליום טוב כשהוא מעונה.

בזמנינו, כיון שהדורות חלושים לא נהגו הכל להתענות בערב ראש השנה, ומי שחלש אינו מתענה. והמתענה יאמר במנחה "ענינו", ואם מתפלל מאוחר יכול לאכול קודם מנחה.

התרת נדרים

בערב ראש השנה אחר תפילת שחרית נוהגים לעשות התרת נדרים כפי הנוסח הנדפס בסידורים.

התרת נדרים נעשית בפני שלושה אנשים גדולים שנתמלא זקנם.

קרובי משפחה של מבקש ההתרה יכולים לעשות לו התרת נדרים.

התרת נדרים לנשים:

גם נשים צריכות לעשות התרת נדרים, וכך נוהגים בירושלים שנשים עושות התרה בפני שלושה אנשים (ולא כדאי לסמוך על שמיעת כל נדרי בליל יוכ"פ).

טבילה

נוהגים לטבול בערב ראש השנה משום טומאה, ולכתחילה אין להקדים את הטבילה יותר משעה קודם חצות.

הכנת הנרות לשני ימי ראש השנה

מכיון שראש השנה הוא שני ימי חג, יש להבהב את הנרות ולהכניס בשביל ליל שני של חג, ומי שמדביק נרות בפמוט ידביקם בערב חג משום שביום טוב אסור להמיס נרות ולהדביקן.

פרי חדש

מכניס פרי חדש לצורך ברכת "שהחיינו" לבקידוש ליל שני של ראש השנה.

ליל ראש השנה

הדלקת נרות

בערב ראש השנה מדליקות הנשים נרות ומברכות שתי ברכות: האחת "להדליק נר של יום טוב". והשניה: "שהחיינו".

והשנה שנת תשפ"ד שר"ה חל בשבת צריכה לברך

"להדליק נר של שבת ויום טוב".

בשעת הקידוש לא תענה האשה אמן על ברכת שהחיינו כי כבר יצאה ידי הברכה בשעת הדלקת הנרות.

לשנה טובה תכתב ותחתם

מברכים איש את רעהו: "לשנה טובה תכתב ותחתם לאלתר לחיים טובים".

אבל אשה איננה יכולה להתיר נדרים לאחרים.

יכולה האשה להתיר נדרים בפני שלשת בניה או שאר קרובים (ובלבד שהם גדולים ויש להם זקן) אבל בעל אינו יכול להצטרף להתיר נדרי אשתו!

כמו כן, יכולה אשה למנות את בעלה לשליח להתיר את נדריה, ויבקש משלושת האנשים המתירים נדריו שיתירו אף את נדרי אשתו. והמתירים יאמרו לו: "מותר לה".

הערה: רק הבעל יכול להיות שליח להתיר את נדרי האשה, ולא קרוב משפחה אחר.

אין תוקעים בשופר בערב ראש השנה

בערב ראש השנה אין תוקעין בשופר כמו שנוהגים בכל יום בחדש אלול לאחר תפילת שחרית, והטעם כדי להפסיק בין תקיעות רשות לתקיעות חובה.

הכנות לראש השנה

תספורת וכיבוס הבגדים

"מכבסין ומסתפרין בערב ראש השנה" (שו"ע תקפ"א ס"ה).

מסתפרים בערב ראש השנה כדי להראות שאנו בטוחים שה' יוציא לצדק את משפטנו.

בראש השנה לובשים בגדי חג, אך לא ילבש בגדי משי או רקמה כדי שראשו יהיה עסוק במורא יום הדין.

תשליך

נוהגים לילך ביום ראשון של ראש השנה לאחר מנחה לפני שקיעת החמה למקום מים (עדיף למקום שיש שם דגים חיים) ואומרים "תשליך" לפי הנוסח המצוי בסידורים.

השנה שנת תשפ"ד שר"ה חל בשבת יש שנוהגים לומר זאת רק ביום השני של ר"ה, והנוהגים לומר ביום הראשון יזהרו שלא לטלטל את המחזור במקום שאין עירוב.

הולכים למקום שיש בו מים - בשביל להזכיר את עקידת יצחק ואת מעשה השטן שהפך לנהר והגיעו המים עד צוארו של אברהם אבינו.

יש שאומרים "תשליך" במקום גבוה שרואים משם את הים. ובירושלים נהגו לומר תשליך ליד בור המים שבחצר.

הנשים תקפדנה שלא ללכת בערבוביה עם הגברים, כדי שלא יצא מכשול בגללן.

ליל שני של ראש השנה

הדלקת נרות

מדליקים נרות רק אחר צאת הכוכבים, ומברכות הנשים שתי ברכות: "להדליק נר של יום טוב" ו"שהחיינו".

בהדלקת הנרות תעביר האשה אש - מאש שכבר דולקת (כגון - נר נשמה) וחס וחלילה שלא תדליק אש חדשה ביום טוב, ואחר שמדליקה אסור לכבות את הגפרור, אלא תניח אותו בזהירות, שיכבה מאליו.

פרי חדש

כיון שנחלקו הפוסקים אם יום שני של ראש השנה הוא המשך של יום ראשון או שהוא יום טוב חדש ויש לברך עליו "שהחיינו", לכתחילה יש ליקח פרי חדש או בגד חדש, ולכוין בשעת הקידוש גם עליו. בדיעבד, יברך שהחיינו גם אם אין לו בגד או פרי חדש.

השני.

כשאומר את ה"יהי רצון" יתעורר בתשובה ויתפלל על זה בלב שלם (השל"ה).

מאכלים שנוהגים שלא לאכלם

נוהגים שלא לאכול בראש השנה דברים חמוצים, כמו פירות חמוצים, או דג שנתבשל בחומץ וכדו'.

כמו כן נמנעים מלאכול אגוזים בראש השנה, מפני שאגוז בגימטריה = חטא.

"והנה כל אלו הענינים עושין הכל לסימן טוב, ולכן פשיטא שיזהר מאד שלא לכעוס בימים אלו מלבד גודל האיסור, כדי שיהיה לסימן טוב, רק יהיה שמח ליבו ובטוח בד' עם התשובה ומעשים טובים" (משנה ברורה תקפ"ג ה').

"יעלה ויבוא"

בראש השנה מוסיף "יעלה ויבוא" בברכת המזון. (וגם בתפילה).

השוכח לומר יעלה ויבוא בברכת המזון (בר"ה) אינו חוזר.

השנה שנת תשפ"ד שיום ראשון של ר"ה חל בשבת צריך להוסיף "רצה והחליצנו" בברכת המזון ואם שכח לומר דינו כדין מי ששכח רצה בשבת.

יום ראש השנה

לאחר התפילה יחזור לביתו לאכול סעודת חג, וישמח בחג במאכל ובמשתה. ויזהר שלא לדבר דברי בטלה בחג.

נוהגים שלא לילך לישון במשך היום בשני ימי ראש השנה (להמשיך את שנתו לאחר הזריחה - אין חשש!).

הסיבה למנהג זה: משום שנאמר בירושלמי שמי שישן בראש השנה ישן מזלו כל השנה...

ואם ראשו כבד עליו ולא יכול בלי לישון יישן מעט. ההולך בטל בראש השנה הרי הוא כישן! ולכן יעסוק בתורה ודברי קדושה. ויש שנהגו לגמור בראש השנה את כל ספר התהילים.

לאשה אומרים: "לשנה טובה תכתבי ותחתמי לאלתר לחיים טובים" (שלחן ערוך תקפ"ב ט).

מצוות אכילה בראש השנה

אוכלים ושותים ושמחים בראש השנה, ואוכלים בשר ומיני מתיקה. כפי שאומר עזרא הנביא: "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים כי קדוש היום לאדונינו".

ולא יאכל יותר מדי, כדי שיראת ה' תהיה על פניו.

אכילת הסימנים

נוהגים לאכול בראש השנה מאכלים המורים על סימן טוב:

• נוהגים לטבול את פרוסת המוציא בדבש ולא במלח, ונהגו לעשות כן גם בערב יום כיפור לסימן שנה מתוקה, (יש נוהגים לעשות כן עד אחרי שמחת תורה).

נוהגים לאכול תמר ומברך בורא פרי העץ ואומר "יהי רצון מלפניך ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו שיתמו שונאינו" (ויכוון בברכת בורא פרי העץ לפטור כל הפירות שיאכל אח"כ).

נוהגים להטביל תפוח בדבש ואומר יהי רצון... שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה"

• אוכל רוביא (ירק) ומברך בורא פרי האדמה, אוכל קצת ואומר: "יהי רצון... שירבו זכויותינו" (ויכוון בברכת בורא פרי האדמה לפטור את כל הירקות שיאכל אח"כ). ועל כרתי אומר: "יהי רצון... שיכרתו שונאינו...".

• ויש שנהגו לאכול סילקא ויאמר עליו: "יהי רצון... שישתלקו אויבינו".

• על קרא יאמר: "יהי רצון... שיקרע גזר דינינו", ויקראו לפניך זכויותינו".

• נוהגים גם לאכול ראש של דג, או ראש של כבש ואומרים: "יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב".

כל מקום ינהג לפי מנהגו, יש מקומות שהוסיפו סימנים רבים על אלו.

יש שנהגו לעשות הסימנים גם בלילה

תפילות ראש השנה

בראש השנה מוסיפים פיוטים לפי מנהג המקום ויאמר את הפיוטים עם הקהל ולא יפרוש מן הציבור!

בזמן חזרת הש"ץ צריך הציבור לעמוד, אבל בשעת אמירת הפיוטים והסליחות אין זה נחשב חזרת הש"ץ. אולם בשעה שפותחין את ארון הקודש יש שנהגו להדר ולעמוד, גם באמירת פיוטים.

יש הנוהגים להתפלל את תפילות הימים הנוראים בעמידה כפופה, ויזקפו לפני מקומות הכריעה.

בראש השנה יכול לבקש בקשות אישיות על עצמו ובני ביתו, ומה שכתוב בזוהר להמנע מכך מדובר במי שאינו מתפלל כלל על כבוד השכינה, אבל לאחר שמתפלל על כבוד השכינה יכול להוסיף ולהתפלל על עניניו האישיים.

בחזרת הש"ץ של מוסף אומרים את תפילת "עלינו לשבח" כשארון הקודש פתוח, וכורעים על הרצפה ונופלים על פניהם ואומרים: "ואנחנו כורעים ומשתחוים ומודים" וגו'.

דיני תקיעת שופר

מן הדין אין לאכול לפני התקיעות,

אבל לשתות מותר. ומי שליבו חלש יעשה קידוש ויטעם מעט [מיני מזונות או פירות], וכן נוהגין רוב העם בזמנינו.

נשים - מותר להן לאכול קודם התקיעות ואפילו סעודה כיון שמעיקר הדין פטורות מתקיעת שופר (מצות עשה שהזמן גרמא).

החיוב

חייב כל אדם לשמוע תקיעת שופר בראש השנה, לכל הפחות שלושים קולות [ג' פעמים תשר"ת תש"ת תר"ת]. ונוהגים לתקוע 100 קולות. חולה או זקן יוצאים ידי חובה בשלושים קולות בלבד. כן הנשים, למרות שפטורות קיבלו על עצמן לשמוע תקיעת שופר כחובה גמורה, אולם די להן בשמיעת שלושים קולות.

קטן שהגיע לגיל חינוך חייב אביו להביאו לבית הכנסת לשמוע תקיעות שופר, (ואינו חייב לשמוע את כל המאה קולות).

גיל חינוך הוא ממתי שהקטן מסוגל לשבת בשקט בזמן התקיעות.

ברכות השופר

התוקע מברך שתי ברכות: "לשמוע קול שופר" ו-"שהחיינו", ומכוון

להוציא את השומעים. השומעים יענו אמן ולא ידברו עד לאחר תפילת מוסף, בסיום כל המאה קולות.

לכתחילה יש לעמוד בכל התקיעות, ובתקיעות מוסף שנקראות: "תקיעות מעומד" יזהר שלא להישען על שום דבר (ומ"מ בדיעבד יצא גם בישיבה).

בזמן התקיעות יתרכז ולא יסיח דעתו מהן. יש לשמוע את כל התקיעה מתחילתה ועד סופה, ומשום כך צריך לשמור על השקט בזמן התקיעות (ויזהירו את הקטנים שלא ירעישו). כן ראוי לכל אדם לדעת באיזו תקיעה בסדר התקיעות אוחזים, כך יוכל לכוון לצאת בכל תקיעה ותקיעה.

הנמצא בביתו ושומע תקיעות מבית כנסת סמוך ומתכוון לצאת ידי חובה יוצא ידי חובת תקיעת שופר כי התוקע בבית הכנסת מכוון להוציא ידי חובה את כל השומעים.

נשים וחולים אשר אינם הולכים לבית הכנסת ובא אחר לתקוע להם, יברכו הם את הברכות ולא התוקע.

הערה : אסור לתקוע בראש השנה **סתם שלא לצורך.** ■

ללומדי לימודי דעת,

לבני משפחותיהם ולכל בית ישראל

שנה טובה ומבורכת

שנת גאולה וישועה

שנה שנזכה להפיץ את לימוד התורה

ולהרבות חיילים לאורייתא.

מאחלים

רבני הארגון וכל צוות לימודי דעת

**שנה
טובה!**